

Dansk Tegnefilms barndom

– Fra Brasch til Barfod

Vi har lige fejret Filmens 100-årsdag i december 1995, – og kan nu gå igang med at forberede festen for animationsfilmen, der først kom ind på scenen i 1907. Det år opfandt en tekniker hos Vitagraph i New York nemlig et kamera, der kunne tage eet billede ad gangen.

Den danske skuespiller og maler Robert Storm-Petersen er den bedst kendte af de danske tegnefilmspionerer, men han var ikke den første.

Først i Norden var svenskeren Victor Bergdahl, der i 1915 præsenterede *Trolledrycken* og året efter *Kapteen Grogg*, men allerede i 1917 kom Svend Brasch med den første danske tegnefilm *Meningen er god nok* med undertitlen *Som det er – Som det føles*.

Brasch og Storm-P.

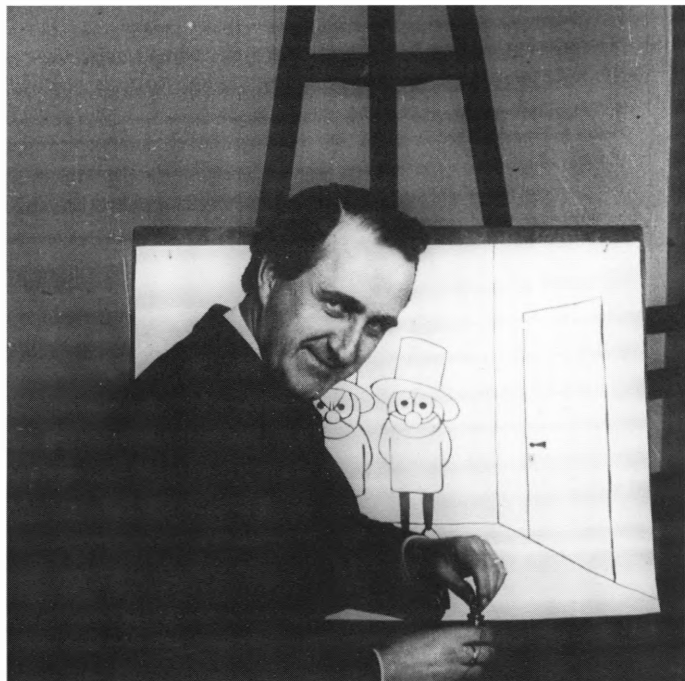
Svend Brasch var en velrenommeret reklame- og plakattegner, der udstillede sine værker på de internationale saloner i Europa og senere også i New York, hvor han bl.a. lavede mange prægtige filmplakater. Han havde et firma i København sammen med fotografen Aas, men producerede desværre kun denne ene film. Animationen i *Meningen er god nok* kan siges at være noget primitiv, idet bevægelsen kun ligger i den tegnede streg, der løber henover det hvide papir. Det er imidlertid spændende at sidde og gætte på, hvad det færdige billede vil vise. Svend Brasch har en elegant streg, men hans meget smukke billeders budskab er noget plat. På 9 min. præsenterer han tilskueren for 6 situationer fra dagligdagen. Hver situation er delt op i to faser. f.eks.: En pianist akkompagnerer en sangerinde, – i næste billede forsvinder hun fra scenen og erstattes af en hylende gris med slagterens kniv på struben, eller: Et brudepar foran præsten, – brudgommen i håndjern føres ind i arresten af en kæmpe stor betjent, der kan minde om bruden.

Robert Storm-Petersen debute-

Dansk tegnefilm er i dag internationalt kendt, og der er en voldsom vækst indenfor mediet. Tegnefilm er kommet på Filmskolens skema, og de 6 første elever er allerede udklækket. Hvem var de kunstnere, der for længe siden lagde de første frø til dansk tegnefilms frodige blomstring?

af Karen Hammer

Forrige side: Fra 'Masken' (1916). Denne side (øverst) tv: Robert Storm Petersen i færd med sine 'Tre små mænd'. Th: Peter Pep. Denne side (nederst): Robert Storm Petersens 'Tre små mænd'.

rede som tegneserietegner 1913 med 'De tre små mænd og nummermanden'; og samme år optrådte han som hurtigtegner i Cirkusbygningen med tricktegnning komponeret over De tre små mænd. I 1919 lavede han sin første tegnefilm på knap eet minut *Tre små mænd*. Efter en rejse til USA fik han blod på tanden og startede et selskab med henblik på produktion af egne tegnefilm. Fotografen Karl Wieghorst blev ansat, og grosserer Dethlev Jürgensen skød 10.000 kr. ind.

I årene 1920-22 producerede Storm-Petersen adskillige korte (ca. 6 min.) tegnefilm, hvoraf Det Danske Filmmuseum ligger inde med: *Et Andeeventyr* eller *Gåsetyven*, *Øen* – en vidunderlig vrøvlefilm, der associerer til Méliés, *Foryngelseskuren* eller *Professor Steinacks Metode* hvori en olding bliver til en glad baby m.m., *Jernmixturen* – en nonsenshistorie om de tre små mænd og en høne der får for meget vækstmikstur og lægger et kæmpestort, jernhårdt æg, og *Gendarmen* en vanvittig farce. Endvidere kender man til brudstykker af film som *Klarinet-spilleren* og *En dejlig Drøm* – og til adskillige af Storm-P's reklamefilm CLOC-likør og til en for Hjemmet, hvori Knold og Tot får klø af Kap-tajn Vom. Det kunne ikke betale sig

at lave tegnefilm dengang, så da et svensk firma kasserede 6 reklamefilm for Tomtens vaskepulver, gad Storm-P ikke længere. Storm-P anvender forskellige animationsteknikker: Først og fremmest benytter han sig af enkeltbilledanimation af sine mange hundrede tegninger; i *Øen* bruger også flytteanimation, og i *Et Andeeventyr* tegner den animerede tegner (Storm-P) ting og sager, der bliver virkelige i filmen, på samme måde som De tre små mænd bliver levende, når Storm-P himself tegner dem frem på papiret i filmen *Tre små mænd*.

30'ernes og 40'ernes entusiaster

I slutningen af 20'erne rejste den unge tegner og animator Jørgen Myller til London for via reklamefilm at lære mere om animationsteknikken. Da han kom tilbage til Danmark i 1933 sørgede Ingolf Boisen, der var direktør for Baltic Film, for at Myller blev ansat under Roepstorff, der var leder af tegnestuen, der lå i huset Vesterport; her blev også den unge Henning Dahl-Mikkelsen (MIK) ansat som assistent. Sammen lavede de tre i 1934 tegnefilmen *Colombus*. I 1935 rejste de

alle tre til London, hvor de i et par år lavede tegnefilm for millionæren Nettlefolk, der drømte om at konkurrere med Disney.

Da det trak op til 2. Verdenskrig vendte de hjem til Danmark ca. samtidigt med Erik Rus og Børge Hamberg, der i et par år havde tegnet og animeret i Tyskland under Hans Heldt. Vel hjemme gik Rus og Hamberg straks igang, så de i 1940 kunne præsentere den elegante 5 min. tegnefilm *Peter Pep og Skomager Snørestøvle*. Jørgen Myller fik nu arbejde på Gutenberghus Tegnefilm (International Cartoon Colour Co.) og fik tre senere meget kendte tegnere som elever: Børge Ring, Bjørn Frank Jensen og Per Lygum. MIK er nu godt igang med sin tegneserie 'Ferd'nand' startet 1937, medens Roepssdorff forlader filmmediet for at blive fremmedfører på Carlsbergbryggerierne. I 1940 udsender Gutenberghus Tegnefilm adskillige 2 min. reklamefilm, hvoraf *Gudernes gris* fortjener en omtale. Den foregår i Valhalla, hvor de gamle nordiske guder foretrak Steff-pølser for flæsketeg!

Fra det mørke Jylland kom nu en ganske ung tegner til København. Han hed Kjeld Simonsen (SIMON), og skulle senere blive den største indenfor dansk tegnefilm. Han var egentlig på vej til USA, men blev lokket til at blive i København, hvor han lavede reklamefilm og selvproducerede *Det galante Pindspin*. Holger Brøndum, der var direktør for Nordisk Film, hjalp ham ind på en tegnestue, hvor han lavede en propagandafilm for Dansk Bogtjeneste i 1943, *Jubilarens drøm*.

I 1941 startede Jørgen Myller, MIK, Erik Rus, Bjørn Frank Jensen, Børge Hamberg og vingrosserer Wandel VEPRO-Film (Verdens Propaganda Aktieselskab) med tegnestue i Hovedvagtsgade ved Kgs. Nytorv. Her lavede man bl.a. *Den tapre skrædder* efter Grimms eventyr, men VEPRO lukkede desværre allerede i 1942. MIK lavede nu i et par år reklamefilm for Svensk Cloetta Mjölchchokolad og var derefter ansat hos ASA, hvor han lavede to vægtige og morsomme tegnefilm over sin tegneseriefigur Ferd'nand: *Ferd'nands Fisketur* (44) og *Ferd'nand på Bjørnejagt*.

I slutningen af 40'erne rejste MIK til USA for at arbejde for Disney. Da MIK ville være animator, og Disney havde brug for ham i lay-outen, blev det ikke til nogen ansættelse.

MIK's tegneserie 'Ferd'nand' var imidlertid slået an i USA, så han droppede filmmediet og tegnede derovre resten af sine dage.

I 1943 oprettede tekstilgrosserer Allan Johnsen Dansk Farve- og Tegnefilms Kompagni og ansatte Børge Hamberg som ledende animator. Disneys mesterværk *Snehvide og de syv dværge* var kommet i 1937, nu var det Nordens tur. Allan Johnsen ville lave Danmarks og Europas første feature-tegnefilm *Fyrtojet*. Her var der arbejde til alle gennem flere år. Kendte professionelle tegnere og interesserede teenagere arbejdede sammen mod et fælles mål, men da man sad godt spredt i København og tegnede hver for sig, og der ikke var nogen samlet struktur endsiges en erfaren instruktør, blev resultatet meget uegalt. I 1945 blev Svend Methling ansat som instruktør af dette gigantiske projekt. Han skulle forsøge at få det hele til at hænge sammen. De implicerede tegnere og animatorer var bl.a. Børge Hamberg, Bjørn Frank Jensen, Kjeld Simonsen, Harry Rasmussen, Kaj Pindal, Erik Rus, Helge Hau, Erik Christensen, Frede Dixner, Preben Dorst og Ib Steinaa.

Fyrtojet fik premiere i 1946, men blev ikke altfor positivt modtaget. På trods af dette satsede Allan Johnsen på endnu en feature-tegnefilm over 'Klodshans'. Børge Hamberg og Erik Christensen lavede med 50.000 kr. i støtte fra Undervisningsministeriet en storyboard og en 10 min. pilotudgave af *Klodshans*. Maleren Sven Johansen havde været med til at designe Klodshansfiguren, og det borgede jo for kvaliteten, men Staten fandt pilotfilmen "for amerikansk", og filmprojektet faldt.

Emmigration og desillusionerede kunstnere

Børge Hamberg blev så deprimeret over dette afslag, at han i adskillige år forlod filmen og levede som porcelænsmaler hos Bing og Grøndahl;

MIKs første Ferd'nand-stribe.

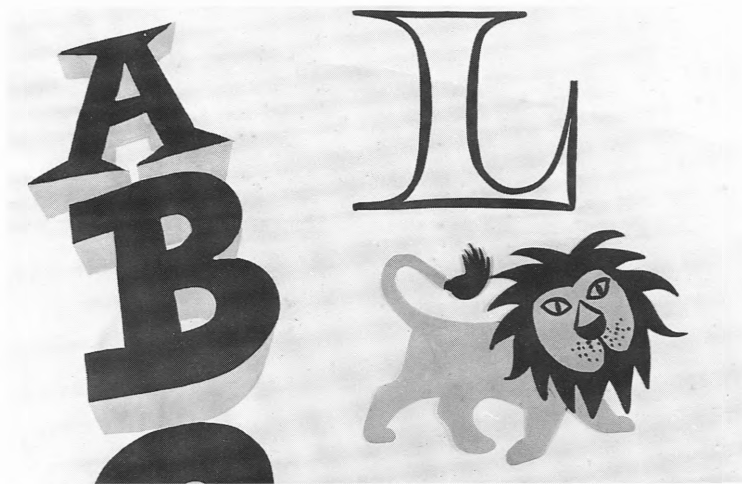
inden nåede han dog at rejse til London sammen med Bjørn Frank Jensen og SIMON for at arbejde under David Hand hos G. B. Animation. Kaj Pindal og Erik Rus lavede sammen reklamefilm i et årstid, men det gik ikke økonomisk, så Rus opgav og blev bladtegner, mens Pindal fortsatte hos Bergenholz Reklamefilm; sammen lavede de i 1946 *Bobbelop* på kun 1 minut.

Børge Ring, Bjørn Frank Jensen, SIMON og Arne Rønde Christensen arbejdede sammen i en tegnestue på Vesterbrogade over Rings lejlighed. Det var for småt, så i 1949 startede de firmaet Ring, Frank og Rønde i en villa i Vedbæk. De fik elever som Steinaa og Pindal, og David Hand kom forbi i vinteren 1949-50 for at undervise og for at undgå det engelske skattesystem. Økonomisk gik det ikke godt nok; Børge Rings og Bjørn Frank Jensens ambitionsniveau var for højt, til at de kunne leve af at lave tegnefilm. Tegnestuen blev omdøbt til Nordisk Tegnefilm A/S, efter at direktør Ole Sevel fra Nordisk Kortfilm var blevet inddraget i arbejdet.

Bjørn Frank Jensen og Børge Ring lavede der i 1950 for Ministeriernes Filmudvalg *Grævlingen og Harerne* den første film i Danmark i technicolor. Med et billede taget fra dyreverdenen opfordrede filmens befolkningen til at spare med henblik på dårlige tider.

I 1952 forlod Børge Ring og Bjørn Frank Jensen for good Danmark. De drog til Amsterdam for at arbejde hos Marten Tonder Studio, der fik så store opgaver, at de to danskere kunne fortsætte deres kunstudvikling. I 1986 fik Børge Ring en Oscar for *Anna & Bella*.

SIMON rejste til Paris for at studere hos Grimault, medens Pindal og Ib Steinaa lavede reklamefilm i Stockholm med Poul Dupont som fotograf.

Bent Barfod – en lysende stjerne

Erik Christensen (CHRIS) animerer i 1947 for Sv. Aage Lorentz i *Mange Skove små*, og her træffer han den unge energiske Bent Barfod. De begynder et samarbejde, hvis første resultat er *ABC-staveleg i Afrika* (53). Midt i 50'erne lokker Bent Barfod Børge Hamberg tilbage til tegnefilmene. Harry Rasmussen ansættes, og SIMON, der i flere år har arbejdet med tegneserier, får lyst til at arbejde sammen med sin gamle ven Børge Hamberg og lader sig ansætte hos Bent Barfod Film i 1960. Kaj Pindal rejser i 1957 til Canada og ansættes ved National Filmboard. Han bliver derovre i 20 år og kommer kun sporadisk til Danmark.

Ib Steinaa kom kun til at arbejde meget kort tid i Stockholm, for militærtjenesten trak ham hjem, så han kunne yde en indsats for fædrelandet ved at arbejde for Forsvarets Filmtjeneste i 1952-54. Da Nordisk Film i 1957 oprettede datterselskabet Nordisk Tegnefilm blev Steinaa ansat som kunstnerisk leder.

Bent Barfod, der var begyndt som freelancer hos Minerva Film i 1947 lavede sin første film i coproduktion med Nordisk Film junior i 1953. *En ny og sørgelig vise* efter Sigfred Pedersens digt. I 1956 oprettede han sit eget produktionsselskab Bent Barfod Film og udsendte *Noget om Norden*, der blev en tordnende succes. Nye opgaver væltede ind, – selskabet udvidede, og SIMONs ansættelse lokkede elever til. De to jazzinteresserede ungersvende Flemming Quist Møller og Jannik Hastrup startede hos Bent Barfod Film i 1960 og Evan Kellerman i 1961. I 1962 gik Børge Hamberg for at arbejde for sig selv og lave re-

klame- og undervisningsfilm i Studio 7.

Walther Lehmann, der som SIMON skulle blive af stor betydning for dansk tegnefilm, var uddannet som tegner på Det fynske Kunstakademi. Efter et år med reklamefilm i samarbejde med Pindal og Ib Steinaa lod han sig i 1957 ansætte hos Bent Barfod og var med til at lave

Denne side (øverst): Fra "ABC-staveleg i Afrika" (53). Nederst: Bent Barfod med sin kone.

Forårsfrederik (58). Militærtjenesten kom på tværs i 2 år, og derefter gik han atter i samarbejde med Steinaa hos Nordisk Tegnefilm og fulgte med, da Steinaa i 1965 oprettede sit eget selskab Ib Steinaa Film. I 1965 dukkede der endnu et tegnefilmsselskab op nemlig Jannik Hastrups Fiasco Film, og da det blev det modsatte af en fiasko, kom der virkelig gang i den danske tegnefilmproduktion.

I Bent Barfod Films første 20 år instruerer og tegner Bent Barfod mere end 40 film. Han modtager mange internationale priser og sælger sine film til hele verden, for han har visioner og ideer og mod til at satse på sære eksperimenter. I 1986 lukker Bent Barfod Film, men de mange elever og deres elever igen arbejder videre, og Tegnefilmen er kommet for at blive.

